

เศรษฐกิจรัสเซีย 2564 ฟิ้นหรือฟุบ

เมื่อต้นปีที่แล้วรัสเซียยอมยกเลิกเป้าหมายระยะยาวที่ต้องการเป็น 1 ใน 5 ของประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของโลกอย่างเงียบ ๆ

ความเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการตั้งเป้าหมายใหม่หมดทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีมากกว่า 100 เป้าหมาย ตามที่ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน ต้องการให้สำเร็จจูล่วงภายในปี พ.ศ. 2567 โดยหน่วยงานของรัฐกล่าวอ้างถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ส่งผลให้เป้าหมายห้าอันดับแรกต้องถูกลบทิ้งไปทั้งหมด

นักวิเคราะห์ได้กล่าวอย่างประชิดประชันว่าปี พ.ศ. 2563 อาจเป็นปีแรกที่รัสเซียเข้าใกล้การเจาะเข้าสู่ 5 อันดับแรก อย่างน้อยที่สุดเมื่อวัดตามเกณฑ์ความเท่าเทียมกันของกำลังซื้อ (PPP) ที่คำนึงถึงความแตกต่างในมาตรฐานการครองชีพ นั่นเป็นเพราะตามมาตรฐานเศรษฐกิจมหภาคเศรษฐกิจมูลค่า 1.5 ล้านล้านดอลลาร์ของรัสเซียสามารถรับมือกับวิกฤตการณ์โควิด-19 ในรอบแรกได้ดีกว่าประเทศเศรษฐกิจหลักอื่น ๆ ในโลกเกือบทั้งหมด

Sergei Guriev นักเศรษฐศาสตร์ชาวรัสเซียซึ่งเป็นศาสตราจารย์จาก Sciences Po ในกรุงปารีส ให้ความเห็นเมื่อปลายปีที่แล้วว่าประเทศอื่น ๆ ประสบชะตากรรมหนักกว่ารัสเซียมาก โดยประเทศเศรษฐกิจหลักโดยเฉลี่ยจะเติบโตติดลบร้อยละ 6 ของ GDP ซึ่งประเทศในยุโรปจำนวนมากจะติดลบมากถึงร้อยละ 10 แต่ในทางกลับกันรัสเซียอาจหดตัวเพียงร้อยละ 4 เท่านั้น ซึ่งน้อยกว่าค่าเฉลี่ยทั่วโลกและดีกว่าที่เคยหวั่นเกรงแต่แรกในฤดูใบไม้ผลิเมื่อน้ำมันซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดของรัสเซียต้องสูญเสียมูลค่าการส่งออกไป

ร้อยละ 70 เนื่องจากราคาคงต่ำกว่า 20 ดอลลาร์ต่อบาร์เรล

สำหรับตัวชี้วัดเศรษฐกิจมหภาคอื่น ๆ ของรัสเซียก็ดูดีขึ้นเช่นกัน ในขณะที่ค่าเงินรูเบิลซึ่งได้รับความเสียหายในช่วงวิกฤตก่อนหน้านี้ร่วงลงมาร้อยละ 18 เมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐ โดยนักเศรษฐศาสตร์เห็นว่าเงินสกุลนี้กลับกลายเป็นตัวดูดซับแรงกระแทกได้อย่างดี ยิ่งไปกว่านั้นนโยบายของธนาคารกลางยังช่วยให้ค่าเงินยังคงอยู่ในระดับที่สามารถบริหารจัดการได้ ช่วยให้หลีกเลี่ยงภาวะเงินเฟ้อในอัตราสองหลักหรือความตื่นตระหนกทางการเงินที่รัสเซียเคยประสบมาในวิกฤตครั้งก่อน

คาดว่าเศรษฐกิจของรัสเซียจะฟื้นตัวกลับไปสู่ระดับเดิมช่วงก่อนการระบาดของโควิด-19 ได้ราวปลายปี พ.ศ. 2565 โดยผู้กำหนดนโยบายมองว่าผลการดำเนินงานทางเศรษฐกิจของรัสเซียได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าเป็นแผนนโยบายที่ดีที่ให้ความสำคัญกับ “ความมั่นคงมาก่อนเป็นอันดับแรก” ที่นำมาใช้ในช่วงหลายปีหลังการผนวกดินแดนแหลมไครเมีย ซึ่งรวมทั้งการทำข้อตกลงการผลิตน้ำมันกับกลุ่มพันธมิตรของโอเปกเพื่อควบคุมราคา การสร้างความเข้มแข็งให้กองทุนความมั่งคั่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นมูลค่า 170 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ การลดปริมาณหนี้สาธารณะ และการใช้ระเบียบการคลังเพื่อตัดวงจรที่เลวร้ายของปัจจัยราคาน้ำมันที่ลดลงทำให้ค่าเงินรูเบิลอ่อนตัวลงอย่างรวดเร็วและเงินเฟ้อพุ่งสูงขึ้นซึ่งเมื่อไม่นานมานี้ IMF ยกย่องว่าเป็นกรอบการคลังที่ดีหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือรัสเซียมีการเตรียมความพร้อมรับมือได้ดี

อย่างไรก็ตามปฏิเสธไม่ได้ว่ารัสเซียยังมีปัญหาที่ต้องแก้ไขในช่วงต่อสู้อุปสรรคกับการระบาดของโควิด-19 โดย Elna Ribakova รองหัวหน้านักเศรษฐศาสตร์ของ

Institute of International Finance (IIF) มองว่าแม้ในระยะสั้นจะดูว่าเศรษฐกิจมีความมั่นคง หนี้ภาครัฐต่ำ หนี้ต่างประเทศต่ำ และมีเงินสำรองที่สูงมาก แต่ปัญหาในระยะกลางคือจะสามารถสร้างการเติบโตได้อย่างไร

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้คาดการณ์ไว้ว่าในขณะที่เริ่มมีการฉีดวัคซีนอย่างแพร่หลายและประเทศต่าง ๆ ฟื้นตัวจากภาวะของโควิด-19 รัสเซียจะร่วงลงจากอันดับต้น ๆ ไปอยู่ท้าย ๆ ของตารางการจัดอันดับเศรษฐกิจ เหลือเพียงญี่ปุ่นและบราซิลที่เป็นสมาชิก G20 ที่คาดว่าจะเติบโตช้ากว่ารัสเซียในช่วงระยะ 2 ปีข้างหน้า ทั้งนี้การคาดการณ์ส่วนใหญ่ชี้ว่าเศรษฐกิจของรัสเซียจะกลับคืนสู่ระดับเดิมในช่วงก่อนเกิดการระบาดของโควิด-19 ได้ต้องใช้เวลาอีกอย่างน้อย 18 เดือน

หากมองย้อนกลับไปได้ตั้งแต่เริ่มปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา รัสเซียมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงกว่าเศรษฐกิจโลก 12 ปีในช่วง 13 ปีแรกของศตวรรษใหม่ ซึ่งหลังจากนั้นก็ไม่เคยกลับมาสูงกว่าอีกเลยแม้แต่ครั้งเดียวนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013

นอกจากนั้นสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในระยะยาวก็ยังคงอ่อนแอ โดย IMF ประเมินศักยภาพการเติบโตในระยะกลางของรัสเซียเพียงร้อยละ 1.6 ต่อปี ซึ่งต่ำมากสำหรับประเทศที่เคยถูกมองว่าเป็นประเทศตัวอย่างของการมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วและกำลังก้าวตามทันและแซงหน้าบางประเทศในยุโรปในแง่ของมาตรฐานการครองชีพ

นอกจากนั้น IMF ยังเตือนด้วยว่านโยบายเศรษฐกิจแบบอนุรักษนิยมของรัฐบาลรัสเซียอาจลดขีดความสามารถที่จะกลับมาฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการระบาดระลอกที่สองที่ยืดเยื้อซึ่งทำให้ระบบสาธารณสุขของประเทศต้องถึงขีดจำกัด

มาตรการการเยียวยาทางเศรษฐกิจที่ดูเหมือนทำได้ไม่เต็มที่ก็เริ่มแผ่วลงในช่วงฤดูร้อนและแทบจะไม่ได้เห็นอีกเลยในช่วงคลื่นการระบาดลูกที่สอง โดยภาครัฐพยายามหลีกเลี่ยงการใช้นโยบายลือคดาวน์ทั่วประเทศและใช้

เป็นข้ออ้างที่จะไม่ขยายมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจรอบใหม่ซึ่งตรงกันข้ามกับประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและอเมริกาเหนือ

ทั้ง IMF และ World Bank เชื่อว่าการตัดสินใจนี้อาจเป็นความผิดพลาดที่พวกเขาหวังให้รัสเซียใจกว้างมากขึ้นโดยเพิ่มการจ่ายเงินประกันสังคมขึ้นจากเดิมที่ต่ำมาก ขยายเวลาการชำระภาษีเงินกู้ หาแหล่งเงินกู้จากราคาถูก และให้เงินช่วยเหลือทางธุรกิจให้ทั่วถึง นอกเหนือจากที่เคยสงวนให้เฉพาะธุรกิจบางประเภทที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการเปิดตัววัคซีนล่าช้าหรือมีปัญหาเกินกว่าที่คาดไว้ก็จะยิ่งทำให้สถานการณ์เลวร้ายลง

แต่ฝ่ายรัฐบาลดูเหมือนจะเฉยเมยกับการที่มีรายได้ในกองทุนความมั่งคั่งแห่งชาติเพิ่มขึ้นถึง 170 พันล้านดอลลาร์สหรัฐแต่ปฏิเสธที่จะแบ่งปันมาให้การเยียวยาช่วยเหลือเพิ่มเติมแก่ประชาชนและธุรกิจขนาดย่อม

ช่วงระยะเวลาก่อนเกิดการแพร่ระบาดโควิด-19 พบว่าแผนการใช้จ่ายของรัฐบาลสามปีล่าสุดแสดงให้เห็นว่ารัสเซียตั้งใจที่จะปรับลดการใช้งบประมาณ โดยปี พ.ศ. 2563 มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจหดตัวร้อยละ 4.4 และจะขยายตัวได้ร้อยละ 2.4 ในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นระดับต่ำสุดของเศรษฐกิจตลาดเกิดใหม่ที่คำนวณโดย IIF ด้วยต้นทุนการกู้ยืมและระดับหนี้ที่ใกล้แตะระดับต่ำสุดเป็นประวัติการณ์เช่นเดียวกับเงินหลายแสนล้านดอลลาร์ที่ถูกเก็บซ่อนไว้ นักเศรษฐศาสตร์คนอื่น ๆ ยังกล่าวว่าแนวคิดอนุรักษนิยมทางการคลังของรัสเซียจะทำหน้าที่เป็นตัวถ่วงการเติบโต ตามที่ธนาคารโลกระบุไว้ในรายงานล่าสุด

Natalia Orlova จาก Alfa Bank กล่าวว่าแผนการใช้จ่ายของรัฐบาลจะทำให้การเติบโตชะลอตัวได้ถึงร้อยละ 2 ซึ่งสูงกว่าอัตราการเติบโตหนึ่งปีเต็มในช่วงเวลาปกติด้วยตัวเลขเหล่านี้ขอเพียงรัสเซียเลือกที่จะรักษาระดับการใช้จ่ายไม่ให้ต่ำกว่าเดิมก็จะสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจให้กลับมาเหมือนเดิมได้อย่างสมบูรณ์ภายในสิ้นปี พ.ศ. 2564

หัวหน้านักเศรษฐศาสตร์ของรัสเซียจาก ING Bank Dmitry Dolgin กล่าวว่า แทนที่รัฐบาลจะกระตุ้นเศรษฐกิจโดยอาศัยการใช้จ่ายของรัฐบาลเอง กลับไปหวังพึ่งการใช้จ่ายจากประชากร 145 ล้านคนเพื่อหวังยกระดับเศรษฐกิจให้พ้นจากภาวะถดถอย

การเติบโตส่วนใหญ่ของรัสเซียในช่วงหลายปีข้างหน้า คาดว่าจะมาจากการใช้จ่ายของผู้บริโภคที่ฟื้นตัวขึ้น ผู้กำหนดนโยบายหวังว่าเงินของชาวรัสเซียที่ไม่ได้รับความเดือนร้อนที่สามารถเก็บออมไว้ได้ในช่วงปี พ.ศ. 2563 จะมากกว่าความเสียหายที่เกิดจากปัญหาการจ้างงานและค่าจ้างแรงงานอันเกิดจากการแพร่ระบาดของไวรัส ทั้งนี้เกือบหนึ่งในห้าของรายได้สำหรับการใช้จ่ายคือเงินออม โดยธนาคารโลกประเมินว่าเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดในรอบหกปี

นักเศรษฐศาสตร์ไม่มั่นใจว่าด้วยขีดความสามารถในการจ้างงานที่ต่ำกว่าศักยภาพและอารมณ์ของผู้บริโภคที่ระมัดระวังการใช้จ่าย จะทำให้ความหวังที่จะใช้การบริโภคในครัวเรือนของชาวรัสเซียเพื่อกระตุ้นการฟื้นตัว อาจไม่สามารถเป็นไปได้

Alfa Bank ประเมินว่าก่อนที่จะเกิดโรคระบาดชาวรัสเซียได้รับความทุกข์ทรมานจากมาตรฐานการครองชีพที่ต่ำมาแล้วตลอดทั้งทศวรรษ โดยมีรายได้สำหรับใช้จ่ายลดลงประมาณร้อยละ 8 ในปี พ.ศ. 2556 และปีที่แล้วหดตัวลงอีกร้อยละ 5 โดยที่มากกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดไม่มีเงินออมเลยตั้งแต่ช่วงเวลาก่อนวิกฤตโควิด-19

OECD ยังมองว่า ในขณะเดียวกันรัสเซียต้องเผชิญกับวิกฤตด้านโครงสร้างประชากรที่ลดลงอย่างช้าๆ ธุรกิจที่ชอกช้ำ การลดงบประมาณของรัฐบาลกลาง และการไหลออกของแรงงานจำนวนมาก ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่คอยฉุดความหวังในการพึ่งพาการบริโภคของประชากร

หกในสิบคนของชาวรัสเซียบอกกับ Levada Center ว่า โอกาสที่จะได้รับค่าจ้างที่เหมาะสมนั้นแยกลงในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ในขณะที่มากกว่าร้อยละ 40 กล่าวว่า พวกเขาวันวิตกกับการว่างงานที่เพิ่มขึ้นและวิกฤต

เศรษฐกิจ อีกทั้งกลัวผลกระทบของราคาอาหารที่เพิ่มขึ้นในครัวเรือน โดยในเดือนธันวาคมรัฐบาลได้ใช้นโยบายควบคุมราคาเนยและน้ำตาลซึ่งเป็นนโยบายที่เคยใช้ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2558

นักวิเคราะห์จากธนาคารกลางของรัสเซียก็คอยจับตาดูอย่างใกล้ชิด ในเอกสารล่าสุดนักเศรษฐศาสตร์ 5 คน พบว่าผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 ได้แก้รายได้ครัวเรือนที่ลดลง การแยกตัวเองโดยสมัครใจ ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่ลดลง ล้วนเป็นทั้งผลเสียหายที่ร้ายแรงและยาวนานกว่าผลกระทบแบบฉับพลันเช่น การถูกบังคับให้ปิดกิจการและราคาน้ำมันในตลาดโลกที่ลดลงเสียอีก นั่นหมายความว่าแม้ว่ามาตรการป้องกันการแพร่ระบาดที่เข้มงวดจะถูกยกเลิกอย่างสมบูรณ์และอุปสงค์จากต่างประเทศปรับตัวดีขึ้นแล้ว แต่การฟื้นตัวของเศรษฐกิจรัสเซียก็ยังคงต้องใช้เวลาเนิ่นนานออกไปอีก

ที่มา: *Russia in 2021: Will the Economy Recover?*, by Jake Cordell, The Moscow Times

ความหวังว่าเศรษฐกิจของรัสเซียจะกลับฟื้นตัวได้ในปี พ.ศ. 2564 นั้นดูท่าจะเลือนลาง โดยเฉพาะในท่ามกลางสถานการณ์ของการแพร่ระบาดโควิด-19 ที่ยังคงเดาไม่ได้ว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ซึ่งกว่าประชากรส่วนใหญ่จะได้รับการฉีดวัคซีนอย่างทั่วถึงก็ต้องรอไปถึงช่วงปลายปีเป็นอย่างเร็ว อีกทั้งรัฐบาลก็พยายามไม่ประกาศใช้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดอย่างเข้มข้นถึงขั้นล็อกดาวน์ทั่วประเทศเพราะไม่ต้องการให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจในวงกว้าง แต่ก็ไม่มีมาตรการช่วยเหลือเยียวยาประชาชนทั่วไปและภาคธุรกิจอย่างเป็นทางการหวังพึ่งการเติบโตจากการใช้จ่ายของประชาชนทั่วไปไม่เพียงพอที่จะขับเคลื่อนสถานการณ์ทางเศรษฐกิจให้พลิกฟื้นได้ในระยะเวลานั้นสั้น โดยคาดการณ์อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของรัสเซียในปี พ.ศ. 2564 อยู่ที่ร้อยละ 2.4 ซึ่งถือว่าต่ำมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่ต่างประสบกับเศรษฐกิจถดถอยที่ค่อนข้างรุนแรงเมื่อปีที่ผ่านมาเช่นเดียวกัน

ปัญหาที่น่ากังวลสำหรับสินค้าส่งออกของไทยไปยังตลาดรัสเซียคือค่าเงินรูเบิลที่อ่อนตัวลงมากเมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อราคาสินค้าจำหน่ายปลีกบนชั้นวางของที่แพงขึ้นในสายตาผู้บริโภคท่ามกลางสถานการณ์ที่ผู้บริโภคขาดความมั่นใจและมีรายได้เพื่อการใช้จ่ายลดลง อีกทั้งปัญหาต้นทุนของการขนส่งระหว่างประเทศที่ปรับตัวสูงขึ้นอันเป็นผลมาจากการขาดแคลนตู้คอนเทนเนอร์และการลดเที่ยวเดินเรือ

ข้อมูลจาก Global Trade Atlas พบว่าการนำเข้ารวมของรัสเซียในช่วง 10 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2563 ลดลง

ร้อยละ 7.57 แสดงให้เห็นถึงความต้องการสินค้านำเข้าลดลงตามสภาวะทางเศรษฐกิจ และจากการคาดการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2564 จะเติบโตได้ประมาณร้อยละ 2.4 ท่ามกลางปัจจัยความไม่แน่นอนหลายประการ จึงพอจะประเมินเบื้องต้นได้ว่าการส่งออกของไทยไปยังรัสเซียจะทรงตัวหรืออาจปรับตัวเพิ่มขึ้นได้เล็กน้อย

๐๐๐๐๐๐